

Lépés- és léptékváltás

1945 utáni képzőművészetünk a Budavári Palotában

A Magyar Nemzeti Galéria állományában a második világháború utáni időszak hazai művészetét az 1975-ben létrehozott Jelenkori Gyűjtemény mintegy tizenkétezer műtárgya képviseli. Ez az elmúlt hét évtized alkotásaiból álló legnagyobb honi műkincs-készlet. Megtalálhatók benne a kortárs alkotók legfrissebb munkái, de olyan – immár klasszikusnak számító – mestereink, mint *Barcsay Jenő*, *Korniss Dezső*, *Kondor Béla*, *Csernus Tibor* vagy *Lossonczy Tamás* remekei is. A Galéria újrendezett állandó kiállítása október derekától friss megközelítésben mutatja be ezt a korszakot, amikor nemzedékek és irányzatok éltek egymás mellett, miközben a művészeti életet az intézmények, kiállítóhelyek, tárlatok és művészcsoportok gazdag átfedése jellemezte. A kiállítás hármass rendezési elve a párhuzamos stílusok, a korszakformáló bemutatók és a nemzetközi irányzatok kapcsolódási rendszere mentén haladt. Nemcsak festmények és szobrok, de rajzok, fényképek, installációk és videóvetítés is látható. Remélhetőleg olyan, évtizedek óta használt szakkifejezések is világosabbá válnak a nagyközönség számára, mint például a szürnaturalizmus, az Iparterv-generáció és az új szenzibilitás. A körülbelül másfélszáz alkotás a Budavári Palota központi, C-épületének harmadik emeletén tekinthető meg, a szintén teljesen megújult falfelosztással 1100 négyzetméteressé tett s korszerű világítási rendszerrel ellátott területen. *Terveink szerint ebben a formában két-három évig lesz látható a kiállítás* – vallja *Petrányi Zsolt* művészettörténész, a tárlat kurátora, az MNG Jelenkori Gyűjteményének vezetője.

Lépésváltás – ez az új állandó kiállítás elnevezése, amit *Galántai György* azonos című, 1989-ben készített szobrától kölcsönöztek. (A rendszerváltozással egykorú, vasból öntött alkotás hajlított fémlemezről kivágott, menetelésszerűen felsorakoztatott cipőtálpakat láttat.) Az e cikk címében szereplő léptékváltás fogalma viszont egy remek rendezési ötletre utal. Az előcsarnok vörös márvány lépcsőjének közepére óriásoknak való grádicsfokokat helyeztek el fényes fekete felülettel, amelyek *Jovánovics György* A nagy hasáb, Egy (I. 1.) jelzésű 1995-ös installációjához vezetnek. Ettől szinte oltárszerűvé magasztosul ez a több részből álló, fehér gipszből és fából összeállított konstrukció. A misztikus hangulat tovább folytatódik a kupola alatt, amelynek felső légterében *Berczeller Rezső* 1991-es Apokalipszisének dróthálóból formált, fejfelé bukott angyalai lebegnek. A kiállítás előterében *Szervátiusz Tibor* Tüzes trón (1968) című alkotása áll, *Dózsa György* rézből hegesztett, vasból kovácsolt és égett fagerendákból szerkesztett

drámai alakjával. A közelében az *El Kazovszkij* által, közvetlenül a 2008-ban bekövetkezett halála előtt megtervezett, öt méteres falapokból kivágott installációja áll. Jellegzetes „kabala állatai”, a körvonalai-
kal jelen lévő félelmetes fekete ülő kutyákhoz képest éppúgy eltörpül a táncosok emberi léptékű domborműve, mint az óriási térplasztika tövében álldogáló döbönt néző...

A mai látogató nem hisz a szemének, hogy a „szocreál” virágzásának kellős közepén, a sematikus Sztálin-szobor tervpályázata fotódokumentációja mellett ott áll *Vilt Tibor* 1949-ben, fából és drótból szerkesztett – már pusztán témaválasztásával is a korszakellen tiltakozó – *Ketrece*, amely manapság is korszerűnek hat. Mint ahogy most is bizvást felvállalható népművészeti elemeivel *Korniss Dezső* 1947-es olaj-vászon *Sárkányosa*, vagy a következő évből származó *Kompozíció*, *Martyn Ferenc* műve. Közéjük illenek *Jakovits József* Kopjafa az élőkért és *Háromkirály-létra* plasztikai is, amelyek egy évtizeddel későbbi művek. Miközben olyan mesterek is fényképszerűen földhöz ragadt „agitprop” zsánereket festettek, mint *Bernáth Aurél* (Tanácstag beszámolója, 1950) vagy *Miháltz Pál* (Kazánkovács brigád, 1951) – az ötvenes évek végétől mások már az elengedhetetlen munkajelenetekben is megtalálták az

Szacsva Y Pál: *Reprojekció XXXIII.* (2001, C print, alumínium lemez)

Gulyás Kati:
Mozgás –
Mozdulatlan
mozgás II.
(1979, fotó, vászon)

ábrázolási stílus fokozatos oldódását. Csernus Tibor tolokocsin pihenő dolgozói (Újpesti rakpart, 1957), Lakner László asztalt körül ülő, fejkendő asszonyai (A konzervgyártás kezdetei, 1961) és Gruber Béla csoportképének főiskolás hallgatói (Festő a műteremben, 1962-63) ebbe a sorba illeszkednek. Nem véletlenül vált a hatvanas évek liberalizálódásának jelképévé Somogyi József – annak idején sokat vitatott –, szokványos talpazat helyett földdel rakott talicskára állított Kubikusa (1965) és Kerényi Jenő szintén bronzból öntött Felszabadulása (1968 kör.), a szalagot magasra tartó, stilizált géniusszal.

Nemcsak méretei miatt kapott megérdemelten egész falat Lossonczy Tamás harsány, messzire sugárzó színekkel festett organikus absztrakt Tisztító nagy vihara (1961) és Konecsni György zománccfestékekkel vászonra csorgatott, kőkorszaki barlangrajzokra emlékeztető, fekete-fehér ellentétekben tartott Vadászata (1960-70). A kalligrafikus irányzatba sorolható Schéner Mihály 1968-as Ákom-bákoma éppúgy, mint Frey Krisztián befestett női cipellő-párja a kézírással borított deszkalapon a következő évből. Azonos évfáratú Bak Imre Kék kerete és Nádler István Kompozíciójának alapszínekből szerkesztett gömb-szeletelése, Hencze Tamás Horizontális struktúrájának szürkés-fehéres-vörös „rolettája”, valamint Barcsay Jenő Képarchitektúrájának bizáncias szigora. Az Ipartervesek csoportjából Gáyor István fotóciklusban dokumentálta 1971-es Utcakő-akcióját, míg Maurer Dóra szintén fényképsorozatban örökítette meg „V. május elsejei felvonulását mesterséges talajon”. Már 1978-ban elkezdődött Pauer Gyula Maya-tema-

tikája, amely az élő aktmodell tanulmányozásától az 1985-ben kiteljesedett, textíliával takart, fából faragott, hasadt és festett, életnagyságú női figuráig vezetett. A nyolcvanas évek fotorealizmusát többek között Fehér László (Aluljáró, 1978; Kútba néző, 1988) mellett Mulasics László (A szűzföld kincsei II., 1985) és Wahorn András (Nő kigyóval, 1986) képviselik.

A szó szoros és átvitt értelmében egyaránt a rendszerváltás küszöbén bukkan fel a korábban már említett, Galántai-féle Lépésváltás talpszobor, s féltermet is megtölt Albert Ádám két teljes installációja 2011-ből. Ő egyrészt Goethe, másrészt Humboldt munkaszobáját rekonstruálja a mérnöki pontosságú építészeti tervrajztól a fából faragott és fehérre festett – leskelődő lukkal ellátott – dobozba rejtett maketten át a fényképfelvételekig s a szüntelen videovetítésig. Végül Szarka Péter Ó Tannenbaum (2012) lenticuláris printje érdemel említést. (Az ilyen eljárás segítségével több képet is bemutathatunk egyetlen nyomaton, s attól függően, hogy a látogató milyen szögből tekinti meg azt, a tér vagy a mozgás illúziójával gazdagodhat – a szerk.) A mű előtt oda-vissza lépdelve fokozatosan feltárul közelmúltunk, az egykor épület-homlokzatot díszítő, majd lakótelep szélén hulladékdombra került, cementből öntött, töredezett peremű ötagú csillag éppúgy, mint fogyasztói társadalmunk plázáinak giccses karácsonyi díszei, a villogó fényfüzérék és szemet vakító neonreklámok kavalkádjában vörösén vibráló – máshol elfogadott, de mifelénk manapság sokat vitatott – jelkép...

Wagner István